

cena
facky

Josef
Holcman

Nové, doplněné vydání

≡ KNIHA ZLIN

Tato kniha vychází s laskavým přispěním společnosti
Reflex Zlín, spol. s r. o.

© Josef Holcman, 2010
ISBN 978-80-87162-05-7

II. Nejlepší dojem

Vynášíme stařečka před jeho rodný dům. Hrobař nám podává víko od rakve a my s otcem ho bereme, abychom smrt obklopili dřevem a dali jí definitivní podobu. Otec, který stojí u hlavy, však v poslední chvíli víko zvedá, ohýbá se a ještě jednou nahlíží na svého otce. Viděl jsem, jak zahlédl propast plnou pohledů a otázek, jak zjistil na poslední chvíli, že vlastně nic neskončilo. Uviděl, jak život rozbitý životem se důstojností smrti scelil, a uslyšel, jak stařeček řekl: Jsem vrácen sám sobě. Čekám na vás v podobě, o které nic nevíte.

Poslední hosté smutečního setkání odcházejí. Pohřební hostina ve dvou.

„Sedni si, já ti něco musím říct.“

„Ale mě to teď nezajímá,“ trhnul jsem sebou, protože řeči s nádechem nějaké budoucnosti a jejího případného konce nebo o předcích, kteří už nežijí, jsem nechtěl z úst svého otce poslouchat. Nemohu říct, že by mně po takových vlastních reakcích bylo nějak dobře, spíš naopak. Ale zatímal jsem se při těchto hovorech jak koza vlečená na provaze. Nechtěl jsem se nechat poučovat. Otec mně pořád radil, a já jsem byl chytrý dost. Navíc maminka to tak vůči mně nedělala.

„A komu to mám říct, když děcka ještě nemáš? Stařečka jsme pochovali, je řada na mně,“ sdělil otec vážně, a to mě v myšlenkách na jistotu pobytu rodičů na tomto světě rozčilovalo. Ale i zviklávalo předčasné sebevědomí.

„Tady máš stařečkův dopis,“ řekl trochu prosebně a podal mně starý papír. On si to na mě snad přichystal. Chtěl nechtěl jsem začal číst povinnou literaturu:

Drahá Anežko a rodino.

Přijměte ode mne vřelý pozdrav a vzpomínku na Vás všechny doma. Myslím na Vás každodenně, obzvláště teď, když začaly jarní

práce, setí, rané brambory, jetelina. Rád bych byl s Vámi, ovšem musím mít svatou trpělivost a čekat. Děkuji Vám všem, zvlášť Tobě, manželko, za dopis a pozdravy k mým jmeninám. Správně v něm píšeš, že člověk pozná, co je mu drahé, až je odloučen. Děkuji všem kamarádům za blahopřání k svátku a příležitostně je pozdravujte.

Drazí, nemějte o mne starost. Pobyt zde mně pomáhá v poznání, že je třeba odpustit všem, kteří se na Vás provinili. Vězte, že to stojí daleko více úsilí než stát neoblomně na své pravdě.

Sejete už? Podle počasí zde odhaduji, že už začínáte. Sejte pokud možno podle plánu, jenž jsem Vám naznačil. Až mně povežete prádlo, prosím, přivezte mně klobouk, ten Vojtův. Chodím na vycházce po dvoře již sám v čepici a jsem vždy předmětem pozornosti. Chleba mám dost. Vojtěch při odevzdání balíku ať vždy dá též cigarety na mé jméno a zároveň nech dá také 50 cigaret na jméno Pírek Vladimír. Je to chudobný dělník, peněz nemá a rád si zakouří. Tak jsem mu slíbil, že mu vypomohu. Máte co jíst?

Myslím, že někdy kolem 10. dubna se může naše prasnice oprasit. Okolo krmných prasat si, Anežko, nedělej starosti. Na dodávku odevzdejte to menší. Rád bych, velmi rád se již vrátil, bohužel je nutno čekat. Nastávají též práce ve vinohradě. Chtěl jsem ho letos hnojit, bohužel nejsem doma a Vy toho budete mít až po krk.

Loučím se s Vámi se všemi. Vřelé políbení Tobě, Anežko, Vojtěchu, Mařenko. A ty dvě koťata Karličku a Anežku tisknu aspoň v srdci na ta milá ústa. S Bohem a na brzkou shledanou Váš táta.

A proč jsem to nečetl nikdy dřív, ptám se bez hlesu, obracím to poselství a naráz jsem vstřícný. Asi hledím vytřeštěně na ten papírový útvar, určený zločincům:

Věžnice Krajského soudu v Brně 28. 3. 1949.

Odesílati dopisy příbuzným a známým a přijímati dopisy od nich dovoleno jest:

- 1. trestancům odsouzeným do vězení a zavření jednou týdně;*
- 2. trestancům odsouzeným do žaláře nebo těžkého žaláře (do výše 1 roku) jednou měsíčně;*
- 3. trestancům v trestničním oddělení (od 1 roku výše) v I. disciplinární třídě jednou za 6 neděl, v II. disciplinární třídě jednou za 4 týdny a ve III. disciplinární třídě jednou za 14 dní.*

Ve stejných obdobích jest dovoleno vězňům přijímati nezávadné návštěvy.

Pište čitelně jen na linky!

Na ohraničený levý okraj nepište!

Vedle toho je primitivní rukou, spíš kopytem, napsáno: Viděl. Přeskrtnutá nula a nějaké divné písmeno jako podpis. Zkontrolováno.

„Až pohřeb vyjeví celý život. Já už se nedožiju doby, kdy tento kurevský režim padne,“ řekl otec, „rád bych si psal ty svoje věci z historie, ale vím, že mě to trefí, a bude. Ale ty se dožiješ. Je potřeba si s nima nezavdat. Jsou dokonalejší než Hitler. Ten si stoupl na jeviště, práskl bičem a velel: Sei still! Vy budete trčet pěkně v koutku, a když budete poslouchat, budete mít klid. Komunisti ne,“ nadechl se otec a pokračoval, „ti také hrají hlavní roli, ale všichni ostatní musí na jeviště a hrát s nimi. Všichni se budete angažovat. To znamená spolupracovat. V tom jsou nebezpečnější. A tleskat jim. Kolaboraci zvládli dokonale. Mě ani tak nebolí to, že tady není svoboda. Ale já tady dnes kolem nás, mezi našima lidma, nevidím ani potřebu svobody. Ďábelsky dobře si to vymysleli. Zakrmili nás. Ale tvůj stařeček to všechno předpovídal. Obdivoval jsem ho. Však víš. Každé ráno se umýval do půl pasu vodou, kterou na sebe pumpoval přímo ze studny na dvoře. Svaly mu hrály ještě jako důchodci. No, trochu jsem se ho aj bál, ale spíš to byl přirozený respekt. Nafackoval mně ještě, když mně bylo devatenáct.“

„Proč?“ zeptal jsem se téměř vyděšeně, že mého otce, tak starého chlapa, mohl někdo fackovat.

„Napsal jsem to do vzpomínek. Za Německa jsem zfalšoval jeho podpis a podpis doktora s razítkem, abych dostal kamaráda z totálního nasazení v Říši na svatbu Jakuba Lva. Vyšetřovalo to gestapo a mohlo nás to stát krk. Četls to vůbec?“

„No...“ cítil jsem se zaskočený i zahanbený. Nevyužil toho. Ťukli jsme si loňským vínem, které ještě prošlo stařečkovými rukama. Otec odešel a za chvíli přinesl knížku

v zelených deskách s nápisem ve zlaté barvě: Moje vzpomínky. Přehledný dokument.

Kapitola Otcova politická dráha:

Chodil jsem do první třídy obecné školy, když otce zvolili do obecního zastupitelstva a náměstkem starosty. V červnu roku třicet osm, krátce před Mnichovem, byl zvolen opět a zároveň starostou obce. Nebylo žádné zapíjení, jak se to dnes dělá, neboť otec přišel po zvolení domů, ještě jsme byli vzhůru. Sedl si ve světnici na židli a spolu s matkou byli oba velmi smutní. Tušili, jak těžká doba nastává. Nebudu ty dusné roky popisovat. Že se otec jako starosta choval po celých sedm let svého starostování jako dobrý Čech, o tom svědčí ta skutečnost, že byl spontánně 30. dubna 1945 zvolen předsedou místního národního výboru a hned nato, 1. května, členem rady ONV v Kyjově a vedoucím zemědělského odboru. Jeho postoje byly známy v celém okolí. Pomáhal tomu, aby se půda dostala i bezzemkům. Komunisté však už v tu dobu sledovali jiné cíle – kolektivizaci, i když se o ní v tu dobu ještě nemluvílo. Byla to první část taktického plánu a otec to věděl. V měsíci srpnu byl navržen a zvolen poslancem Národního shromáždění. Já jsem tehdy ani moc nechápal, jaké pocty a zároveň jaké starosti se mu dostalo. Otec, vždycky pohotový, málem ztratil řeč.

Rozneslo se to po vesnici a hned následující neděli, už jsem spal, přišli k našemu domu před půlnocí, nevím, proč tak pozdě, místní muzikanti a vyhrávali mu samé vlastenecké písně. Otec se pak vzdal předsednictví MNV i funkce na ONV a začal jezdit do Prahy. Hned z prvního zasedání, 28. října 1945, přivezl spoustu zajímavých interpelací z Parlamentu, například to, že Stalin zfalšoval referendum za připojení Zakarpatské Ukrajiny k SSSR. Když nebyl otec v Praze, tak večerama jezdil na schůze po celém hradištském kraji. Chodila k nám spousta domácích i cizích lidí s neobvyklými prosbami o intervenci v Praze: živnostníci, váleční poškozenec, žadatelé o půdu, zástupci různých spolků a institucí se žádostmi o příspěvky, kolaboranti či lidé postižení dekrety prezidenta Beneše. Byl tu také obchodník z Kyjova, který v době okupace silně propagoval připojení Slováků ke Slovenskému štátu, nakonec se oběsil. Divil jsem se, kde bere otec tolik vědomostí, moudrosti a rozšafnosti a proč je někdy tak neústupný a tvrdý, jako například k onomu obchodníkovi. Ustát znárodnění cukrovaru v Kelčanech, otázku obsazení vedoucích míst v kyjovské nemocnici a na

jiných institucích, osobní účast na všemožných, i hloupých akcích, na plesech, prosby o finanční pomoc, o intervence do zaměstnání na různých místech, spoustu korespondence.

„Panebože, zbav mě mých přátel, nepřátel se zbavím sám,“ říkal tehdy skoro po každé takové návštěvě. Na hospodářství neměl čas, všechno leželo na mně.

Zvedl jsem oči k tomu, kdo byl na čas hlavou rodiny, přestože v době stařečkovy funkce na to ještě neměl roky. Pomyslel jsem nechtěně, jaké to bude, až bude taky mrtvý. Trochu mě to rozčílilo, taková pitomá myšlenka. – Musím se dožít vnuků, četl jsem jeho vůli v utrápených vráskách na čele, a to mě uklidnilo.

Ostatně, proč se rozčiluji, vždyť jsme na pohřbu. Na hřbitově jsem si uvědomil, že účelem pohřebního rituálu je, kromě projevení účasti a zmírnění bolu, průprava na vlastní smrt. Není to tak divné, jak to na první pohled vypadá: průprava na život před smrtí, před pohřbem. Takže příprava na zbývající část našeho života. Ale já mám v sedmadvaceti letech myslet na smrt? Když život je v tomto věku věčný? Otec mně svými vzpomínkami připomíná, že ne:

*Čas běžel, blížily se květnové volby roku 1946 a otec po poradě s matkou, když tušil, že režim si chystá záhubu, když cítil, jak se komunisté derou k moci, když viděl, jaká je na mandáty v Parlamentu tlačeni, rozhodl se poslancecké činnosti zanechat. Vrátil se do funkce zemědělského referenta na okrese. Měl dobrou pozici, komunisté v rámci okresu se k němu chovali s respektem. Poslušní však okamžitě a vždy příkazů shora, rozpoutali proti němu v Rovnosti a Rudém právu koncem suchého, neúrodného roku 1947 kampaň s názvem *To jsou oni!* Okres dostal od ministra zemědělství obilí na setí ze státního fondu s pokynem rozdělit je jen drobným rolníkům. Otec dal příkaz, aby bylo obilí rozděleno i těm, kdo mají dodávkovou povinnost podle výměry půdy, kterou sejí. Tisk KSČ spustil hrozný humbuk, i v rádiu napadli otce, že podporuje kulaky, a podali na něj trestní oznámení. Konal se inscenovaný proces, ale otec byl v plném rozsahu osvobozen. Avšak aféra vykonala své. Otec sám si nevzal ani kilogram toho obilí, ale jsou lidi, kteří se dodnes dohadují, že kdoví jak to vůbec bylo.*

Otec se stal pesimistou, ale ve všem, co předvídal, měl pravdu. Začátkem února 1948 za mnou přijel na vojnu do Hodonína, dal si mě zavolat na bránu a kladl mně na srdce, abych se varoval nějakých výroků nebo dokonce činů proti KSČ, neboť co nevidět se tito ujmou absolutní moci. Někteří radikálové vinili otce z bojácnosti, když jim radil, aby neprovokovali, protože vše je dáno poválečným rozdělením Evropy na několik desítek let dopředu a my patříme pod sféru Stalina. Přišel únorový puč a otec byl zbaven funkce zemědělského referenta. Na jaře se ocitl v nemocnici, když mu oj pohmoždila žebra, jel s Furi- nem set a on byl zvyklý na mě. Bylo to zlé, on v nemocnici a já na voj- ně. Tehdy za ním přišli okresní komunisti a přemlouvali ho k tomu, aby vystoupil do KSČ, že bude znovu poslancem. Oni ve svých řadách neměli zemědělce, a schopné už vůbec ne. Otec to kategoricky odmítl s tím, že by to bylo směšné a ubohé, takto se prodávat. V září se vzdal funkce na ONV a cestou zpátky se zastavil na Novém světě v hospodě, kde s dalšími kumpány začali štamprlovat. Dostavila se nálada, do huby si neviděli a padaly věty o tom, že to u nás musí zle dopadnout, že bude bída jak v Rusku. Za čtrnáct dní dostal předvolání k soudu pro pobuřování. Dostal pokutu tři tisíce, ale nezaplatil ji.

Mezitím já složil na Tři krále čtyřicet devět maturitu a počítal s tím, že odejdu do Zemského archivu v Brně, protože otec předpoví- dal likvidaci selských dvorů a rozpad dosavadní soustavy soukromého hospodaření. Ale neodešel jsem, protože akční výbor národní fronty v rodné obci zabránil vydání maturitního vysvědčení.

Když jsem se vrátil z Kyjova od vykonané maturity, tak doma byla radost a netušili jsme, že v tu dobu už otce zatkli ve sklepě na Vlkošsku. Celou partu esenbáků vedl kyjovský náčelník Okleštěk, tehdy pověstný primitiv, který po příchodu otce vynesl před rodinou zatýkácí formuli. Když se s námi otec loučil, tak mně řekl, abych mu dal nějaké peníze, protože u sebe nic neměl. Vytáhl jsem z kapsy obálku s výplatou z cuk- rovaru a podal mu pětistovku. Okleštěk po ní skočil, vytrhl mně ji a já se na něho obořil, proč ji bere. Stáli jsme u vyvezeného hnojště a on do mě tak žduchnul, že jsem spadl dolů. Vyskočil jsem rozvzteklý, ale otec mně zabránil, abych se na něj vrhl, nemluvě o tom, že i ostat- ní příslušníci se začali stavět proti mně dost výhružně. Pak vzal pěti- stovku a pečlivě, z obou stran, ji proti žárovce prohlédl.

Potřeboval jsem si vydechnout. Zavadil jsem pohledem o stařečkovy staré brýle, položené na polici. Naráz mně začaly pulzovat oči. Ne z brýlí, ale ze stařečkova odchodu. Je zajímavé, jak se člověk ve vypjatých životních situacích dokáže držet, a pak ho rozhodí naprostá maličkost. Otec mě zachraňuje:

„Jožko, pamatuj si, že tento režim je ze všech násilnických režimů nejdokonalejší. V té zrudnosti. Když náš kraj napadali v sedmnáctém století Turci a kuruci, tak jim šlo hlavně o proviant a majetek, kořist. Němci vraždili ve fabrikách na smrt kvůli psychopatovi, čistotě rasy a území. Fyzická likvidace. Ale tito páni, jak nikdo před nima, dokázali lidi postavit proti sobě. Vlastní děcka se během procesů zříkala otců, takzvaní pracující odsuzovali odsouzené, aniž věděli proč. Z normálních občanů udělali spoluviníky i spolupachatele. Guláš, který, až to padne, způsobí muka. Uměli znásilnit identitu člověka, který na sebe žaloval věci, jichž se nikdy nedopustil. I u svých soukmenovců, třeba Slánského. Vyhřezli duše z těla tak zručně jak řezník střeva z prasete při zabíjačce. Nacpali je prejtem.“

Chci to dočíst a vidím na otcí, jak prožívá chvilkové uspokojení. Svoje vzpomínky nepsal zbytečně:

Když odjeli, já vůbec nespál, jenom jsem celou noc kouřil. Přes noc byl otec ve vězení v Kyjově a ráno ho vezla eskorta vlakem do Brna. Oním vlakem jel také kamarád Blažej, který ho viděl nastupovat s esenbáký, ale o jeho zatčení nic nevěděl. Promluvil na něho, ale eskorta rychle prošla vozem do rezervovaného kupé. Večer nám přišel říct, že otce zpovzdálí sledoval a že ho odvedli na policejní ředitelství v Orlí ulici. Tento vyšetřovací kriminál byl znám, ale málokdo věděl, že obviněné odtud odvázejí k výslechům na Mozartovu, kde byla mučírna. Zvukově a prostorově tak vzdálená před veřejností, že nárek vězňů se ven nedostal. Jel jsem ho hledat a zásluhou brněnského obchodníka Chaloupky, přes policejního komisaře Vitulu jsem se tam i dostal, ale mohl jsem poslat jen lístek. Otec odpověděl motákem – jsem zdrav. Za měsíc jsme dostali úřední oznámení, že byl přemístěn do vyšetřovací vazby věznice na Cejlu, kde dral perí a lepil sáčky na šumicí prášky.

Asi za týden dali naši soudruzi ve Skoronicích vybuchnout toto hlášení národního výboru: Ten, kdo bude rozšiřovat řeči o tom, že skoronští komunisté dali zavřít bývalého předsedu, ten bude oznámený bezpečnosti. Jmenovaný byl zatčen z důvodů ochrany Státní bezpečnosti.

Kdo měl být chráněný, to neřekli. Dnes už mohu snad říct, že se mně podařilo prostřednictvím dvou zřízců, kteří už jsou na pravdě boží, dosáhnout toho, že mně otce přivedli k černé návštěvě, kdy jsem mu mohl dát něco zajíst. Jeho tělo, které do zatčení svaly jenom hrálo, on cvičil na hrazdě, bylo poloviční. Dokonce se mně podařilo dát mu loknout vína. Myslel jsem, že tu sklínku zhltnu.

O svém trýznění otec nikdy doma ani na veřejnosti nemluvil. Každému zvědavému řekl jenom jednu větu: Jsou to zločinci.

„Nemusíš to číst zas tak podrobně,“ řekl můj otec naráz a já jsem sebou zase trhnul.

„No, tak když už to mám v ruce...“

„Já ti jeden výtisk dám, mám to třikrát. Ale stejně jsem tam nenapsal všechno, to víš, kdyby se jim to dostalo do rukou... Po válce dělala vláda nábor na osídlování pohraničí. Tvůj stařeček Rusňák měli švagra v Krhovicích na Znojemsku. Po převratu ho estébé zatkl aj s bratrem. Ten měl dva metry a při výslechu jenom vrátil facku vyšetřovateli. Umlátili ho. A potom se s celou rodinou táhlo toto: Zabili jsme vám strejčka, a to vám nikdy neodpustíme. Rozumíš té větě?“

„Na první pohled ani ne.“

„To su rád. Tož tak absurdní byl celý jejich systém. Zlikvidovat všechno, co fungovalo. A vydávat to za dobro.“

Čtu dál a musím se v textu vracet, protože tolik hrůzy nestačím vstřebávat:

Promluvil jedině ve sklepě, po několika letech, jednou či dvakrát, když měl sdílnější náladu po víně. V mučírně ho poprvé vyšetřovali od osmi ráno do pěti do večera. Ze sousední místnosti slyšel ukrutně nařikat ženu. Vyšetřovatelé ho nahnali do speciální vany s vodou, do níž pouštěli elektrický proud. Musel si taky vyzouvat boty a dávali mu rány plochým dřevem na chodidla, což mu znemožňovalo chůzi na čtrnáct dnů. Bylo to jenom po nohách, ale rozvrátilo mu to celý organismus. Nebo mu mířili revolverem na čelo a řvali, ať se přizná. Musel držet na předpažených

rukách psací stroj a vyšetřovatel mu hrozil, že když ho pustí, tak ho zastřelí. Ještě s tím musel dělat dřepy. Zešedivěl tam.

Nikdo dnes neuvěří, kolik bídy jsme tehdy snášeli. Proдали jsme dobytek, zůstala nám jedna kráva. Jedli jsme ječmenné šišky a bylo nás ke stolu šest.

V procesu ve dnech 1. až 8. listopadu 1949 se skupinou osmnácti mužů, kterou obžaloba nazvala Modrou legií, bylo sice několik otcových známých, ale většinu obžalovaných neznal a nikdy neviděl. Padl trest smrti, někteří dostali doživotí, další po dvaceti letech, jiní 10 nebo 5. Příbuzným bylo umožněno během hlavního líčení jednou za den s nimi hovořit. Otec spolu s Karlem Žamborským byli osvobozeni, což zdůvodnil předseda senátu Trudák tím, že udělali na soud ten nejlepší dojem. Ti, co dojem neudělali, byli odsouzeni. Divné to měřítko!

Od té doby se už otec vzdal jakékoliv veřejné činnosti, ani v roce 1968, když ho měli někteří k tomu, aby žádal o rehabilitaci, nic nepodnikl. Takové dojmy se nezapomínají.

Můj pohled se střetl s pohledem otce, ale v tu chvíli jsme neřekli nic. Ani jsme se dál nedívali do očí. Není možné se dívat do očí a nic neříkat. To dokáží jen zamilovaní. Jako bych se styděl, že jsem zatím životem proplul bez nějakých ponorů pod hladinu ohrožení. Sjel jsem pohledem na okno a za ním nebylo nic. Tma jak v hrobě, ani hvězdička. V hrobě? Otec čekal.

„Jak je to možný, že stařečka osvobodili?“ zeptal jsem se konečně.

„No, on v závěrečné řeči přistoupil k velice riskantnímu kroku. Celkem pevně řekl něco v tom smyslu, že: Cítím se být vinen v celém rozsahu obžaloby. Cítím se být vinen v tom, že jsem nepochopil světodějnou úlohu dělnické třídy, že jsem si neuvědomil, že diktatura proletariátu je nejpokrokovějším společenským zřízením v dějinách lidstva, že jsem nebyl schopen si uvědomit jedinečnost kolektivizace vesnice. Jsem připraven za tyto trestné činy nést plnou odpovědnost a pykat za ně. Prosím o co nejspravedlivější trest, který bude mít za následek nejen moji izolaci od dělnické třídy a jejího předvoje Komunistické strany Československa, ale který také zajistí moji nápravu.“

„Cože?“ nevěřil jsem.

„Hroutil jsem se z toho švejkování, bylo to chvílemi průhledné, ale možná jak pro koho. Totiž, všichni ostatní se hájili, poukazovali na absurditu procesu a trvali na tom, že jsou nevinní. Když soudce četl jména a tresty od nejvyšších až po nejnižší, tak s každým dalším příjmením, které nebylo naším, jsem myslel, že omdlím. Státní soud se se mnou zahoupal, na to bych přísahal i dnes. Tvůj stařeček byl na konci – zprošťuje se obžaloby, protože na soud zanechal ten nejlepší dojem. Jel jsem domů vlakem v divně radostné náladě, oparu mezi bytím a bitím, a přemýšlel o tom dojmu, podle kterého soudili. Asi ano, protože na nikoho nic neměli, uplácali jakousi skupinu, v níž se ti chlapi ani neznali, ale někdo to odnést musel. Pro výstrahu. Opakoval jsem si stokrát jeho slova a na silu se utvrzoval v tom, že neřekl nic, za co by se musel stydět. Byl jsem zmaten z takové spravedlnosti.“

Co se v takových chvílích ptát? Když jsem možná začal chápat nebo vnímat, co je to rodová poslušnost. K tomu je nutné, aby někdo umřel?

„Kdy ho pustili?“

„Za pár dní. Člověče, stalo se, že někteří lidi, když ho potom viděli, tak radši přešli na druhou stranu ulice, než by ho měli potkat. Ne proto, že by s ním nechtěli mluvit, ale protože se báli, že s ním budou viděni. Přes dědinu chodil strach. Stal se poslancem, přinesli ho z hospody na rameňou. Stal se vězněm a tíhu smyšlených činů nesl sám.“

Byl jsem tajně spokojen s takovým zakončením pohřbu. Ale zítra do Gottwaldova. Z toho cizího města, kam jsem byl jako státní notář přeložen, na mě padaly otázky. Co já tam? Ve službách instituce, která vrhala otce i stařečky do nerovného souboje s mocí. Ten režim tu sice není na věky, ale na jeden lidský život určitě. Žije z bezpráví, povýšeného na zákon. Je to možné?

Ale já jenom projednávám dědictví po mrtvých!

„Jak jste se ovládli, že jste tomu esenbákovi to žduchnutí nebo facku nevrátili?“ ptám se celkem obdivně, ale

i zklamaně, protože naráz bych chtěl svého otce vidět jako hrdinu. Jemu jsem vykal a mamince tykal, což byla v dědině naprostá výjimka. Otec byl z rodiny sedláka, kde se rodičům vykalo, maminka svým rodičům tykala. Uvědomujeme si, co všechno se dědí?

„Stejně se rozneslo, že jsem mu ji dal. Víš, jaký by to mělo následky?“

„No a stařeček se nechtěli třeba pomstít?“

„Ne. Věděl, že to by ho spalovalo. Navíc nebylo vyhráno, protože jsme potom seděli oba dva, když jsme nesplnili dodávky. To byla jejich ďábelská metoda: každý sedlák, který nevstoupil do jézédé, musel odevzdávat část toho, co vypěstoval. Představ si to, zadarmo. Oni nám předepisovali takový kvóty, aby bylo nemyslitelný je splnit. No a při nesplnění následoval peněžitý trest. Peníze jsme neměli, tak potom jediné kriminál. Aby právu bylo učiněno zadost. Jejich právu. Krátkodobý hářešt, a mohli jsme ho nastoupit v zimě, v tom byli šlechtí.“

„Já teda nevím, ze sklepa, od vína, přímo do kriminálu...“

„Bylo zajímavý, že sedláky tady zatýkali ve vinných sklepech. Jinak to dělali, v tom byli mistři, nad ránem, aby měli jistotu, že oběť bude doma. Šlo taky o moment překvapení a převahy. To se tito lotři naučili od ruské tajné policie stejně tak jak Němci. Takovým způsobem do rána pozatýkali pět chlapů v padesátém prvním roku. A my jsme doma trnuli, protože místní komunisti okamžitě hlásili na okres: Sotva se vrátil bývalý předseda z kriminálu, už je v dědině peklo.“

„Proč je pozatýkali? Vás taky? Pět lidí?“

„Večer seděli v hospodě, přísahám, že já jsem tam nebyl, a hádali se o smyslu jézédé. Chtivý tajemník emenvé na ně vytáhl kvér. Kdosi hodil půllitr do světla a v nastalé tmě nadějného tajemníka domlátili jak žito. Když nad ránem u Franty zabušili na dveře, tak vyšla ven jeho stará. Jak je uviděla, tož se otočila do chodby a bezelstně zvolala: Franto, vstávej, je tady gestapo.“